בפסח אחד שנא' ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים וכי כל הקהל כולם שוחטים והלא אינו שוחט אלא אחד אלא מכאן שכל ישראל יוצאים בפסח אחד שליח בקדשים מנא ליה מיניה ודילמא שאני התם דאית ליה שותפות בגוייהו אלא מהכא [2]ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית ודילמא התם נמי דאית ליה שותפות בגוייהו א"כ תרי קראי למה לי אם אינו ענין להיכא דשייך תניהו ענין להיכא דלא שייך האי מיבעי ליה לכדרבי יצחק דא"ר יצחק איש זוכה ולא הקטן זוכה ההוא [3]מאיש לפי אכלו נפקא ואכתי מיבעי ליה דשוחטין את הפסח על היחיד סבר לה כמ"ד אין שוחטין את הפסח על היחיד ואלא הא דאמר רב גידל אמר רב מנין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר [4]ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תיפוק ליה שליחות מהכא ותיסברא דהא שליחות הוא והא קטנים לאו בני שליחות נינהו אלא כי הא דרבא בר רב הונא דאמר רבא בר רב הונא אמר רב גידל אמר רב מנין שזכין לאדם שלא בפניו שנאמר ונשיא אחד נשיא אחד ותיסברא זכות היא הא חובה נמי איכא דאיכא דניחא ליה בהר ולא ניחא ליה בבקעה ואיכא דניחא ליה בבקעה ולא ניחא ליה בהר ואלא כדרבא בר רב הונא דאמר רבא בר רב הונא אמר רב גידל א"ר מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן שבית דין מעמידין להם אפוטרופוס לחוב ולזכות לחוב אמאי אלא לחוב ע"מ לזכות ת"ל ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו: א"ר נחמן אמר שמואל היתומים [א] שבאו לחלוק בנכסי אביהם בית דין מעמידים [ב] להם אפוטרופוס ובוררים להם חלק יפה ואם הגדילו יכולים למחות ורב נחמן דידיה אמר אם הגדילו אינם יכולים למחות דא"כ מה כח בית דין יפה ומי אית ליה לרב נחמן אם כן מה כח בית דין יפה והתנן שום הדיינים שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל רבן שמעון בן גמליאל אומר מכרן קיים (ואמר רבן שמעון בן גמליאל) א"כ מה כח ב"ד יפה ואמר רב הונא בר חיננא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים לא קשיא הא

בפסח אחד. אע"פ שאין בו כזית לכל אחד דקסבר אכילת פסחים לא מעכבא אלא זריקת דם לחודא: **מיניה.** מן המקרא עצמו דמכל מקום אחד מהן שוחטו בשליחותם: **דאית ליה שותפות.** דהא של כל הקהל הוא אבל שליח בעלמא לא: **ויקחו להם איש וגו'.** אחד לוקח לכל המשפחה: **איש זוכה.** ולעולם משום דלית ליה שותפות בגוייהו. ודקאמרת אם אינו ענין הוא לו דאיצטריך לו למעוטי קטן שאין לו כח ליקח בשביל אחרים להיותו זוכה להן במקחו: **ואכתי מיבעי ליה.** איש לפי אכלו תכוסו דשוחטין את הפסח על היחיד ולא אייתר לן שליחות היכא דלא שייך: **אין שוחטין את הפסח על היחיד.** רבי יהודה אמרה ויליף לה מלא תוכל לזבוח את הפסח באחד ביחיד: והא הוו נמי קטנים בנוחלי הארץ וכי הוזכים להם בתורת שלוחין באו והלא אין שליחות לקטן דגבי ושלח ושלחה איש כתיב (דברים כד) כי יקח איש ומינה ילפינן (ב"מ דף עא:) דאין הקטן עושה שליח: **אלא.** הכא לאו לאתויי שליח אתא אלא לזכין לאדם שלא בפניו אתא דקטנים כשלא בפניו דמו וכיון דנחלת הארץ זכות היא להם היתה חלוקתם חלוקה: **אלא כדרבא.** כלומר לא זכות שלא בפניו גרידתא איכא למשמע מינה לגדולים אלא לאתויי נמי דלקטנים אפי' חובה הבאה מחמת זכות רשאין ב"ד לעשות להן כי הכא דלזכותם בנחלה באו ואע"פ שפעמים שחלוקה זו חובתם דאיכא דלא ניחא ליה בחלק שנפל לו אפ"ה לא הדרי בהו: **לחוב אמאי.** אי פשיטא לן שיהא לחובתם מה לנו להעמיד אפוטרופוס לכך: **אלא לחוב ע"מ לזכות.** אנו נעמידם לדון ולערער בשבילם לזכותם ולהנאתם ואם יתחייבו בדין מה שעשו עשו: **נשיא אחד.** והכא זכות וחובה הוה כדאמרן דאיכא דניחא ליה (בהו) בהכי כו' כדאמרן: **ובוררין לו חלק יפה.** לכל אחד יפה לזה ויפה לזה: **שום הדיינים.** ששמו נכסי לוה למלוה שלא בפני לוה או שלא מדעתו משום דלא הוה איית דינא:

הא

ודילמא שאני התם דאית ליה שותפות בגוייהו. פי' אבל לשויה שליח היכא דליכא שותפות מנליה ואין לומר דאין הכי נמי היכא דליכא לו שותפות בגוייהו לא מצי שויה שליח דהא תנן בפ' האשה (פסחים דף פח:) הרי שאמר לו רבו לא ושחוט עלי הפסח ושכח מה אמר לו רבו גדי או טלה יקח גדי וטלה ויאמר אם גדי אמר לי רבי טלה שלי וגדי שלו ואם טלה אמר לי רבי גדי שלי וטלה שלו ומדקאמר טלה שלי וגדי שלו משמע שאין לו שותפות בגדי אפ"ה שוחט גדי עבור רבו אלמא דמצי לשויה שליח אפי' היכא דלית ליה שותפות בגויה וא"ת אמאי לא דחי לעיל נמי דההיא דר' יהושע בן קרחה מיירי דאית ליה שותפות בגויה כדאמר הכא וי"ל דלרבי יונתן דמפיק מהאי קרא דכל ישראל יוצאין בפסח אחד דקסבר אכילת פסחים לא מיעכבא א"כ האי דקאמר אחד שוחט לכולן מיירי דאית ליה שותפות בגויה דהא בהכי קרא מיירי אבל לרבי יהושע בן קרחה דאמר דכל ישראל אין יוצאין בפסח אחד לפי שצריך דכל אחד יאכל כזית א"כ האי ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל ר"ל דאחד שוחט פסחים הרבה דמחד פסח ליכא לכל אחד כזית וא"כ מפיק שפיר דהיכא דליכא שותפות דמצי שחיט: **איש** זוכה ואין קטן זוכה. ואם תאמר ולמה לי קרא והא קי"ל (גיטין דף סה.) דאין יד לקטן וי"ל דלגבי פסח איצטריך דס"ד הואיל דשייך באכילת פסחים וצריך להמנות עליו דכתיב (שמות יב) שה לבית אפי' קטן אימא אף לאחרים זכה קמ"ל: **אלא** לחוב ע"מ לזכות. וקשה דאמר בפ' הניזקין (גיטין ד' נב.) דאין האפוטרופין רשאין לחוב ולזכות בנכסי יתומים ופריך התם לזכות אמאי לא ומשני לחוב ע"מ לזכות וי"ל דהתם מיירי בתביעת חובות שיש לאחרים עליהם והכא ודאי אין רשאין דשמא לא יתבעום כשהן גדולים אבל כשהן תובעין בשביל היתומים כי הכא בחלוקה דקרקעות דכי גדלי נמי צריכין לחלוק בהם ודאי מעמידין אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות: **יתומים** שבאו. אומר ר"ת דדוקא שבאו אבל אם היה האחד מוחה אין להעמיד אפוטרופוס לחלוק בעל כרחם ומחלוקת הארץ אין להביא ראיה שהיו שם כמה יונקי שדים דשאני התם שהיה על פי הדיבור ואורים ותומים' ומיהו קשה מהא דאמר פרק אלמנה לכ"ג (יבמות דף סז.) גבי כהן שמת והניח אשה מעוברת ועבדים וקאמר התם זכרים יאכלו ואי משום חלק העובר פי' דשמא ימלא עובר זכר וקי"ל (שם) ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל עבדינן להו תקנתא כרב נחמן דאמר רב נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק כו' מ"מ שמעינן מהתם דאע"ג שהאחד קטן ביותר ואין בו דעת לישאל אם רוצה לחלוק אם לאו דומיא דעובר דעבדינן ליה תקנתא והכא אמרינן דוקא באו ושמא יש לומר דהתם תקנה היא לעובר שמתעלה חלקו בכך שהעבדים אוכלים בתרומה לפי שהתרומה בזול ועוד מהתם לא משמע שאם האחד היה מוחה בפירוש שנוכל להעמיד לו על כרחו אפוטרופוס לחלוק: **ובוררין** להם חלק יפה. מלשון בוררין היה מדקדק ר"י דהיינו בלא גורל דמה ברירה שייך בגורל והיה מפרש שאין צריכין גורל ולא שומת ב"ד' וכל החלוקה תלויה בדעתו כמו שהיו עושים יתומים עצמם אם היו גדולים ושהיה כל אחד בורר לעצמו זוכה בשלו וכן לענין דינא דגוד או איגוד נמי נראה לר"י דהוו כיתומים עצמן ויכולין לחלוק שני חפצים אע"ג דתרוייהו צריכי להאי ולריכי להאי ושייך ביה גוד או איגוד שהעמידו חכמים אלו אפוטרופים שנעשו ע"י ב"ד כמו יתומים עצמן לחלוק בלא שומת ב"ד ובלא גורל דבסברותם לבד תלויה החלוקה כשני אחים גדולים החולקים בנכסי אביהן שבורר כל אחד לעצמו וה"ה לענין דינא דגוד או איגוד דמהניא חלוקת האפוטרופא לגמרי ולא יוכלו למחות כשיגדלו ור"ת מפרש דהיינו דוקא בגורל וכי טריחותא להטיל גורלות וגם צריך שומת ב"ד ודוקא בדבר דלא שייך ביה גוד או איגוד' ובוררין שייך שפיר בגורל כגון אם יש שם שלש שדות שלא יחלוקו כל אחת לג' חלקים אלא בוררין כל אחת לבדה שיהא כל אחד חלקו אחד בבת אחת וכמה ענייני ברירות יש בחלונות וסולמות ושייך לומר שפיר חלק יפה ושוב הודה ר"י לפי' ר"ת:

הא

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ב מהל' שלוחין הל"ב:
כא ב מיי' פ"ב מהל' קרבן פסח הל' ג:
ג [מיי' פ"ד מהל' זכיה ומתנה הל' ג טוש"ע ח"מ סי' רמג סעי' א]:
כב ד מיי' פי"א מהל' נחלות הל"ד סמג עשין צו טוש"ע חו"מ סי' רצ סעי' א [וסעי' ז]:
כג ה ו מיי' פ"י שם הל"ד סמג שם טוש"ע שם סי' רפט סעי' א:
כד ז מיי' פי"ג מהל' מכירה הל"י [והל"ב] ופכ"ב מהל' מלוה ולוה הל"א סמג עשין נד טוש"ע אה"ע סי' קד סעי' ג וטוש"ע חו"מ סימן קט סעיף ג [וסימן רמ סעי' לה]:

◆

מוסף רש"י

איש זוכה. לאחרים בלקיחתו, אם לקח מקח לצורך אחרים או קיבל מתנה לשם אחרים, כדכתיב ויקחו איש שה לבית אבות, ואין קטן זוכה. דאין נעשה שליח (פסחים צא.). שוחטין את הפסח על היחיד. דכתיב איש לפי אכלו תכוסו על איש אחד משמעו ובלבד שיכול לאכילה (פסחים צא.). ובלא איש נמי נפקא לן מלשון יחיד דשוחטין פסח על יחיד (שם ע"ב). ונשיא אחד נשיא אחד. אשר ינחלו לכם את הארץ, בשבילכם, כל נשיא ונשיא אפוטרופוס לשבטו ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון ומה שהן עושין יהיה עשוי כאילו עשאום שלוחים. לנחול את הארץ, שיהא נוחל וחולק אותה במקומכם (במדבר לד יז-יח). והא קטנים לאו בני שליחות. דכי כתיב שליחות בגדול כתיב כגון אלו לתרום שיהא הקדשו הקדש ודיבורו חל דגבי הקדשות ונדרים איש כתיב וגבי תרומה אתם כל איש אשר ידבנו לבו וכו' (ב"מ נא:). שאין הקטן עושה שליח דכי כתיב שליחות בין בגיטין בין בפסח איש כתיב כענין (ב"מ י:). יתומים. קטנים (יבמות סז: גיטין לד.). ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס. לכל אחד ואחד מן הקטנים (כתובות ק.). ובורר להם חלק יפה. ובורר כל אפוטרופוס חלק אחד יפה לחלקו (יבמות סז:). כל אפוטרופוס ליתום שלו (כתובות ק.). כל אפוטרופוס יבורר חלק יפה שלו, שמתוך כך יהיו החלקים שוים (גיטין לד.). הגדילו. קטנים (כתובות יא.). ואם הגדילו יכולים למחות. ותהיה חלוקה לפירות דעד מחאה (יבמות סז:). מה כח ב"ד. שמינו להם אפוטרופוס (שם).

◆

תוס' ר"י הזקן

לחלוק. שיש שם גדולים וקטנים. לחוב אמאי. נעמיד אפוטרופוס לחובתם. לחוב ע"מ לזכות. כתב ר"ש נעמידנו לדון ולערער להנאתם ולזכותם, ואם נתחייבו בדין מה שעשה עשוי. דלגבי חלוקת הארץ זכות וחובה הוא, דאיכא דניחא ליה בהר ולא ניחא ליה בבקעה. ואיכא מ"ד שלא יאמר זה אלא לחלוק להם וליטול חלקם ואע"פ שחובה להם שרוצים חלק האחר, אבל לתביעת ממון אין להם רשות לעשות הוצאה לזכותם שמא לא יזכו, דתניא בפרק הניזקין [גיטין נב, א] ואין אפוטרופין רשאין לחוב על מנת לזכות, ומיירי אפילו מינוהו ב"ד דתני סיפא אין ממנין לא עבד ולא אשה. ובתוספתא דפ"ק דתרומות [ה"ג] תני אין אפטרופין רשאין לזכות ולחוב אלא ברשות ב"ד. ובירושלמי פרק הניזקין [גיטין פ"ה ה"א] גרסינן אמר ר' יוחנן אין מעמידין להם אפוטרופוס לחוב להם אלא לזכות להם, ובסוף ואם חבו חבו, אר"י [בר חנינא] אין מעמידין להם אפוטרופוס בין לזכות בין לחובה. ומסתבר דהלכה כר' יוסי בר' חנינא וכברייתא דהניזקין שאין מעמידין אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות ואפילו ברשות ב"ד, ואין כח לב"ד לעשות אפוטרופוס לזה, דהא קי"ל כר' (יוחנן) [נחמן] דהיכא דטעה [אפוטרופוס] שמינוהו לחלוק הגדילו היתומים יכולין למחות, וכ"ש שאין להם לחוב ע"מ לזכות, הילכך העיקר כפירושא בתרא ולית הלכתא כתוספתא דהוא כר' יוחנן שייכא דאמר שיש רשות למנות אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות, ולית הלכתא הכי אלא כר' נחמן. וכן דעת הר"ם שלא הביא אלא הא דרב נחמן ובריייתא דהנזקין כמו שתמצא בנחלות [פ"י ה"ד]. חלק יפה. בכל כחם. הגדילו. היתומים. למחות. לבטל חלוקה. שום הדיינים. ששמו נכסי לוה למלוה.

מסורת הש"ס

א) חולין מא. (פסחים סט.), ב) פסחים נא:, ג) ג"ז שם. [ש"נ], ד) [בכת"י נוסף: תקחו לנחול את הארץ], ה) לעיל כג. [וש"נ] יבמות קיח: (נדרים לו.), ו) יבמות סז: כתובות ק. גטין לד, ז) [יבמות ל: וש"נ], ח) כתובות לט:, ט) [כל זה ליתא במשנה דכתובות לט:], י) [פסחים עח ע"ב], כ) [בפסחים לא ע"א], ל) [דברים טו, ה], מ) [כמוס' ר"י הזקן: עשויין], נ) [עי' פסחים פח ע"א], ס) [ועי"ע תוס' סנהדרין סח: ד"ה קטן ותוס' גטין סד: ד"ה שאני], ע) [בסדר"ר: בכאן], פ) [ב"ב יג ע"ב, ע"ש], צ) [ועי"ע תוס' ב"ב קו ע"ב ד"ה ושמואל],

◆

תורה אור השלם

1. וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם: שמות יב ו
2. דַּבְּרוּ אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בֶּעָשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת שֶׂה לַבָּיִת: שמות יב ג
3. וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תָּכֹסּוּ עַל הַשֶּׂה: שמות יב ד
4. וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמַּטֶּה תִּקְחוּ לִנְחֹל אֶת הָאָרֶץ: במדבר לד יח

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' יתומים שבאו לחלוק. פי' הרמב"ם שהיו יתומים גדולים וקטנים ורוצים הגדולים לחלוק: [ב] שם ב"ד מעמידין. פי' לקטנים. (הגר"א בספרו הלכה פסוקה על הרא"ש):

◆

מוסף תוספות

א. דאמרינן ונגמר מיניה לעלמא נימא. ריטב"א. ב. ודריש אותו לשוחט וה"ק ושחטו אותו האיש שהוא כל קהל עדת ישראל כלומר שהוא שלוחם והאי דכתיב ושחטו משום דבמקום רבים קאי. רמב"ן. (ועי' מהרש"א ורש"ש). ג. דשה לבית אבות דאורייתא והוי לענין פסח כמו גדול. תוס' גיטין סד: ד"ה שאני. ד. דאין קטן זוכה והיינו דאין ממנה אחרים על פסחו וכו'. תוס' סנהדרין סח:. דשה לבית אבות לאו דאורייתא ואין לו כח לזכות בו לא לאחרים ולא לעצמו. תוס' גיטין שם. ועי"ע תוס' פסחים צא: ד"ה האיש זוכה. ה. לדון עמהם אע"פ שמתכוונים להפך בזכותם. תוס' רי"ד. ו. (ואע"ג) דמייתי לה אחלוקת הארץ לאו לגמרי מדמי לה. תוס' גיטין לד: אסמכתא בעלמא הוא. תוס' הרא"ש. (ועי' מהרש"א). ז. והגדילו ולא יכלו למחות. תוס' הרא"ש. ח. ובתוס' בגיטין כתבו מטעם אחר: ומתעלה חלקו בכך במה שיאכלו עבדים של אלו בתרומה שלא ימותו ברעב. ט. כאשר יפול הגורל כן יהיה. תוס' כתובות ק. י. דבוררים קאי אאפוטרופין. תוס' הרא"ש. כ. ובורר כל אפוטרופוס ליתום שלו חלק הישר בעיניו. תוס' כתובות ק. ל. ואע"ג דמייתי לה אחלוקת הארץ שהיתה בגורל ובשומת ב"ד לא לגמרי מדמינן לה לחלוקת הארץ. תוס' הרא"ש. מ. וכיון דאפשר לחלוק בדרך שאר החלוקות על פי הגורל מפני מה מקילין על אלו כל כך לחלוק בלא גורל ובלא שומת ב"ד. רשב"א גיטין לג:. נ. דודאי אין לאפוטרופוס רשות לחלק בגוד או איגוד דגוד או איגוד מקח וממכר הוא ואין אפוטרופסים רשאין למכור וליקח. ריטב"א. ס. דטוב שיטול כל אחד שדה אחת ויהיה כל חלקו במקום אחד ממה שיטול כל אחד שליש של כל שדה ושדה. תוס' הרא"ש. ע. ואפוטרופוס מעמידין להם לשמור לכל אחד חלקו בפני עצמו דעד עתה היה שומר הכל ביחד. תוס' גיטין לד. ד"ה ב"ד. ועי"ע בתוס' הרא"ש. אבל הריטב"א אומר: ואפ"ה בעינן אפוטרופוס דכל מילתא דיתמי הנעשה ע"י ב"ד מנכסיהם צריכא אפוטרופוס שיותר יהא ראוי לאפוטרופוס לטעון בשבילם ולהפך בזכותם אחר שמינוהו תחתיו מלב"ד.